

УДК 330.322:338.431

Яковлева І.Г.

аспірант

Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ
РОЗВИТКУ МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ****THEORETICAL FOUNDATIONS OF MANAGEMENT OF DEVELOPMENT
OF INVESTMENT PROCESSES IN MARINE ECONOMIC COMPLEX****АНОТАЦІЯ**

У статті висвітлено теоретичні основи інвестиційного процесу в цілому, та теоретичні особливості управління інвестиційними процесами розвитку, розглянуто специфіку морегосподарського комплексу України та методи управління інвестиційним процесом розвитку морегосподарського комплексу України.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційні процеси, іноземні інвестори, морегосподарський комплекс.

АННОТАЦИЯ

В статье освещены теоретические основы инвестиционного процесса в целом, и теоретические особенности управления инвестиционными процессами развития, рассмотрена специфика морехозяйственного комплекса Украины и методы управления инвестиционным процессом развития морехозяйственного комплекса Украины.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционные процессы, иностранные инвесторы, морехозяйственный комплекс.

ANNOTATION

The article shows theoretical bases of investment process in general and theoretical peculiarities of management with investment process of development, is investigated the specifics of sea farming complex of Ukraine and methods of management with investment process of development of sea farming complex sector.

Keywords: investments, investment process, foreign investors, marine complex.

Постановка проблеми. Особливості географічного положення України, територія якої розміщена на перехресті торгівельних шляхів центральної та східної Європи, що забезпечують найкоротшу і безпечну доставку товарів і стратегічних вантажів, наявність розвинутого морегосподарського комплексу визначили очевидну потенціальну роль України як крупної морської держави. В умовах нестабільної економічної ситуації в країні, морегосподарському комплексу України властивий інерційний сценарій розвитку, зорієнтований переважно на використання та розвиток вже існуючих потужностей. Тому управлінню інвестиційними процесами розвитку морегосподарського комплексу України необхідно приділяти особливу роль, як одному із важелів розвитку економіки, промисловості, отримання ресурсів, збільшення обсягів виробництва, що має велике значення для розвитку нашої держави. Саме тому теоретичне обґрунтування методичних підходів, розробка науково-практичних рекомендацій по управлінню інвестиційними процесами є актуальними для підприємств морегосподарського комплексу дослідженням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим аспектам проблеми управління ризиками інвестиційних процесів присвячені наукові праці багатьох учених. Серед авторів можна виділити В.Н. Глазунова, Ю.Г. Дробенка, І.О. Іртищеву, Н.С. Краснокутську, Д.М. Черваньова та ін.

В управлінні інвестиційними процесами розвитку морегосподарського комплексу перевага надається інвестиційним процесам розвитку, спрямованим на вдосконалення інфраструктури морських перевезень.

Так, наприклад, О. М. Котлубай висвітлює основні тенденції розвитку морської транспортної системи та проблеми трансформації море господарського комплексу України. В.В. Баришнікова та А.О. Филипенко досліджують функціонування морської інфраструктури України в контексті розвитку міжнародних транспортних коридорів в Азово-Чорноморському регіоні.

Невирішені частини проблеми. У вищезазначених роботах глибоко аналізуються інвестиційні процеси, управління ризиками цих процесів, але питання оцінки ефективності реалізації означених процесів розглядалось лише з позиції існуючих методик без огляду на специфіку море господарського комплексу.

Мета дослідження: дати визначення термінів «інвестиція», «інвестиційний процес», описати структуру механізму управління інвестиційними процесами, з'ясувати основні механізми залучення інвестицій в розвиток морегосподарського комплексу України.

Основні результати дослідження. Економічна діяльність суб'єктів господарювання значною мірою характеризується обсягами та формами інвестицій.

Термін «інвестиція» походить від лат. invest, що означає вкладати. Нині інвестиції – це вкладання капіталу з метою подальшого його збільшення. Приріст капіталу в результаті його інвестування є компенсацією за ризик втрат від інфляції та недержання процентів від банківських вкладень капіталу.

Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти різних видів діяльності, в результаті яких ство-

рюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект.

У сучасній зарубіжній літературі термін «інвестування» часто трактується як придбання цінних паперів (акцій, облігацій). В Україні цей термін ідентифікується з терміном "капітальні вкладення". Інвестиції в цьому разі розглядаються як вкладання у відтворення основних фондів (споруд, обладнання, транспортних засобів). Водночас інвестиції можуть спрямовуватись на поповнення обігових коштів, придбання нематеріальних активів (патентів, ліцензій, ноу-хау) [1, с. 34].

Окремі автори, визначаючи термін "інвестиції", вважають, що останні існують тільки у грошовій формі. Але інвестування капіталу може здійснюватися також у будь-якій іншій майновій формі або у формі немайнових активів (досвіду роботи, пакетів програм, інших форм інтелектуальної власності); сукупності технічних, технологічних, комерційних та інших знань; виробничого досвіду; права використання землі, води, ресурсів, споруд, а також інших майнових прав.

Законом України «Про інвестиційну діяльність» інвестиції визначаються як усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [4, ст. 24].

Це визначення в основному відповідає міжнародному підходу до уявлень про інвестиційну діяльність як процесу вкладання ресурсів (благ, майнових й інтелектуальних цінностей) з метою одержання прибутку в майбутньому.

Дещо неточною є та частина визначення, де йдеться про здійснення інвестицій з метою досягнення соціального ефекту. Цей ефект може досягатись не тільки від прямих інвестицій у підприємство, а через збільшення доходів від інвестиційної діяльності і відповідних надходжень до держбюджету, що використовуються на фінансування соціальних програм. Таким чином, прийнятнішим терміном для вкладання коштів буде фінансування, а не інвестування.

Слід звернути увагу, що інвестиції спрямовуються не тільки на створення прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту, а і на інші форми забезпечення розвитку і підвищення ринкової вартості підприємства, що знаходить відбиття у зростанні суми вкладеного капіталу.

Інвестиції, у першу чергу реальні інвестиції, грають винятково важливу роль в економіці країни і будь-якого підприємства, тому що вони виступають основою для:

- систематичного відновлення основних виробничих фондів підприємства і здійснення політики розширеного відтворення;
- прискорення НТП і поліпшення якості продукції;
- структурної перебудови суспільного виробництва і збалансованого розвитку всіх галузей народного господарства;

- створення необхідної сировинної бази промисловості;

- вирішення чи пом'якшення проблеми безробіття;

Таким чином, інвестиції потрібні для оздоровлення економіки країни і на цій основі вирішення багатьох соціальних проблем, насамперед - підйому життєвого рівня населення.

Головна роль інвестицій у національному та світовому виробництві визначається рядом моментів. Втілюючись в елементи реального капіталу, вони формують матеріальну основу суспільного виробництва і створюють передумови для розширеного відтворення. Інвестиційний механізм як інструмент реалізації інновацій забезпечує впровадження у виробництво новітніх досягнень науково-технічного прогресу і служить джерелом підвищення ефективності виробництва й економічного зростання. Інвестиції визначають основні макроекономічні пропорції в національній економіці - співвідношення між нагромадженням і споживанням, між промисловістю і сферою послуг, між окремими галузями і секторами і т.д. Значна роль інвестицій у суспільному виробництві є головним доказом на користь того, що ефективно діючий інвестиційний механізм сприяє вирішенню проблем макроекономічної стабілізації, структурної перебудови, спроможний вивести національну економіку на шлях стабільного економічного росту [15, с. 29].

Для досягнення найбільшого ефекту від здійснення інвестування необхідно зважити на такі внутрішні та зовнішні фактори, які притаманні нашій економіці:

- нестабільність;
- дефіцит та обмеженість коштів і ресурсів;
- поява та посилення конкуренції;
- соціальні проблеми та вимоги;
- екологічні зміни та вимоги;
- проблеми споживчого ринку;
- зростаючі вимоги до якості робіт.

Якщо ж ці зміни не аналізуються та не враховуються при управлінні інвестиційною діяльністю, це може призвести до негативних результатів, а саме:

- зниження доходів і прибутків учасників;
- перевищення встановлених за контрактом вартостей, тривалості та строків завершення інвестиційного проекту;
- підвищення встановлених лімітів та спожиті трудові та матеріально-технічні ресурси;
- збільшення штрафів за порушення зобов'язань;
- запізнення з введенням нових технологій, відставання з впровадженням і практичним використанням результатів наукових досягнень і дослідно-конструкторських розробок;
- відставання появи нової продукції на споживчому ринку;
- непередуманості прийнятих рішень;
- низької ефективності інвестицій та збільшення строків окупності проектів.

Існує багато трактувань механізму управління інвестиційними процесами, кожен розуміє його по своєму, тому не має єдиного твердження. Ю.Г. Дробенко вважає, що механізм управління інвестиційними процесами — це існуючі форми і методи впливу держави на інвестиційну діяльність. Та надає наступну схему механізму управління інвестиційними процесами (рис. 1).

Рис. 1. Структура механізму управління інвестиційними процесами

Механізм управління інвестиційними процесами передбачає реалізацію управлінських функцій, таких як: планування і організація взаємодії, мотивація, контроль. Багато фахівців вважають, що це неповний перелік управлінських функцій та його можна доповнити іншими, наприклад, прогнозуванням, регулюванням. Але ці чотири функції є основними і вони, в свою чергу, містять інші. Важливе місце в механізмі управління займає зворотний зв'язок, що забезпечує підвищення ефективності управління.

Механізм управління інвестиційними процесами є складовою фінансового механізму, котрий, в свою чергу, є важливим елементом національної економіки. Він є необхідним для забезпечення нормальної безперебійної роботи економічної системи, реалізації інвестиційної політики держави.

Метою інвестиційної діяльності є реалізація інвестиційних процесів для отримання економічного ефекту від інвестування. Механізм передбачає управління послідовністю та способами реалізації інвестиційних процесів.

Інвестиційні процеси — це розвиток, послідовна зміна стадій, етапів, ступенів інвестування. Управління інвестиційними процесами передбачає цілеспрямований і активний процес взаємопов'язаних дій та активний вплив різних суб'єктів управління, спрямований на організовану діяльність.

Механізми управління інвестиційними процесами — це:

- послідовність та спосіб управління;
- послідовність процесів і стадій, відповідних процедур та інструментів;
- сукупність інституціональних та організаційних структур і комплекс використовуваних ними форм та методів;
- послідовність застосування різноманітних способів.

Методи управління інвестиційними процесами — це сукупність інвестиційних способів, які використовують у інвестиційній діяльності господарських суб'єктів (держава, підприємства) для використання своїх функцій [2].

Рушійним елементом ринкового механізму є інвестиційна політика держави. Інвестиційна політика — це сукупність інвестиційних заходів, яких вживає держава через інвестиційну систему [3].

Інвестиційна система — це сукупність інвестиційних органів та інститутів, які управляють інвестиційними ресурсами [3].

Важіль управління інвестиційними процесами — це спосіб дії при використанні методу управління інвестиційними процесами.

Зрештою ще Дж. Кейнс стверджував, що економіка не може успішно розвиватися без втручання держави. Кейнс трактував механізм функціонування економіки на основі ряду макроекономічних елементів: національного доходу, зайнятості, споживання, сукупних інвестицій, нагромадження тощо. Також слід зауважити, що механізм функціонування держави включає не тільки механізм діяльності економіки, а ще й взаємодію громадськості з владою.

Вагомим підтвердженням цього є такі можливі моделі механізму державного впливу.

Інформаційний механізм. Це один з основних механізмів, яким користуються державні органи влади при прийнятті будь-яких рішень та повідомлення про них громадськості.

Безумовно, від якості інформації залежить і якість рішення. Прийняте рішення є результатом аналізу, обговорення, обробки, висновку, які спрямовані на реалізацію поставлених цілей. Слід зауважити, що від правильності прийнятого рішення інколи залежить доля всієї держави.

Власне кажучи, перш ніж прийняти будь-яке рішення, необхідно зібрати низку інформаційних документів, обробити зібрану інформацію і аж потім на підставі зроблених висновків приймати рішення. Це довгий і дуже відповідальний процес.

Інвестиційний механізм у людський капітал. Сьогодні основою економічного зростання є людський капітал. Підтвердженням цього є країни, які досягли значних успіхів у глобальній конкуренції, володіючи лише людським капіталом. До них відносять: Корею, Тайвань, Сінгапур. Основними формами інвестування у людський капітал є: освіта, виховання, охорона здоров'я, соціальне забезпечення тощо. Слід зауважити, що такий механізм функціонування забезпечить максимальне використання потенціалу держави, тобто стрімко зростаючі інвестиції в людей будуть сприяти покращанню добробуту громадян, а отже, розвитку економіки держави загалом.

Механізм державної підтримки (пільги). У багатьох розвинутих країнах існує програма

державної підтримки, у яку входять стимулювання інноваційного бізнесу (новаторства), надання цільових кредитів, гарантійних позик, субсидій та дотацій, підтримання науково-технічного розвитку, система податкових пільг малому підприємництву тощо. Це сприяє розвитку та створенню нових підприємств, нових робочих місць, зміцненню підвалин економічного росту, відіграє важливу роль в інвестиційній діяльності держави [11].

Всі ці механізми мають вагомий вплив на розвиток морського господарського комплексу України.

Основу морського господарського комплексу України складають морський та річковий транспорт, рибпромисловий флот, підприємства з переробки риби, порти, підприємства суднобудування (у тому числі, суднове машино- та приладобудування), судноремонт, суднове постачання та інші технологічно кооперовані підприємства.

Морського господарського комплексу (МГК) – це не тільки "група взаємопов'язаних галузей", але й цілісна господарська структура міжгалузевого рівня. МГК – складна, багатокомпонентна керована система, цільовими функціями якої є забезпечення господарства країн природними ресурсами морів та океанів, розширення зовнішньоекономічного потенціалу, який формується на рівні підприємств, регіонів та країн [8].

Для вирішення проблем інвестиційного клімату в морському господарському комплексі України необхідний поетапний підхід. Для цього Кабінетом Міністрів України розпорядженням № 548-р від 11 липня 2013 року була прийнята Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року.

Але прийняття Стратегії після введення Закону України «Про морські порти України» багато науковців вважають безсистемним, що призводить до втрати самостійності портів. Також вищезазначена Стратегія не обговорювалась громадськістю та спеціалістами-науковцями, що призвело до некоректності в багатьох містах. Як вважає Подцерковний О.Ю., головним завданням стратегії розвитку морського господарського комплексу має стати чіткий план розвитку галузі із визначенням не лише цілей, але й, передусім, засобів їх досягнення, доведених до рівня конкретних параметрів, ставок зборів, часу оброблення вантажів, часу митного оформлення та його вартості, необхідних ресурсів для переоснащення галузі, чіткого визначення об'єктів концесії, спільної діяльності з приватними інвесторами та виключених об'єктів приватного інвестування у галузі, що може бути ідентифікована та доведена до впровадження.

Важливо вийти на параметри відповідальності чиновників та менеджерів портової галузі за поетапне виконання стратегії розвитку морського господарського комплексу, що має бути закріплене у відповідних контрактах та договорах. Інакше хаотичне існування галузі продовжуватиметься без будь-яких перспектив на майбутнє [12].

Механізм залучення інвестицій є частиною загальної стратегії розвитку морського господарського комплексу України. Саме за рахунок реалізації інвестиційних проектів можливо збільшити ефективність діяльності вітчизняних портів, підприємств суднобудівної промисловості, судноремонтної галузі, круїнгових компаній. Враховуючи важливість морського господарського комплексу для національної економіки України, дуже важливим бачиться прагнення до максимізації успішності інвестиційних проектів у цій галузі.

Краснокутська Н.С. наводить поетапне формування стратегії розвитку інвестиційного процесу. Перший етап є початком формування стратегії та передбачає визначення основних складових інвестиційного середовища та напрямки його удосконалення. Він полягає у визначенні основних напрямків покращення інвестиційного клімату для залучення іноземних інвестицій за основними складовими інвестиційного середовища.

На другому етапі необхідно сформувавши стратегічні напрями розвитку підприємств МГК для поліпшення їх інвестиційного потенціалу.

Третій етап передбачає визначення основних регіональних особливостей, які сприяють залученню іноземних інвестицій, ресурсного потенціалу та створення координаційної системи, яка сприяє розвитку інвестиційного процесу [11].

Саме іноземні інвестори, на нашу думку, на сьогоднішній день мають можливість сприяти розвитку інвестиційного процесу в морському господарському комплексі України, але недосконалі законодавчо-нормативна база, економічна криза, та і взагалі складна політична ситуація в Україні не сприяють цьому. Тому підприємства МГК мають розвиватись виходячи із існуючих потужностей, а на інвестиційній процесу розвитку витратити кошти внутрішнього потенціалу та кошти держави.

Державне регулювання інвестиційної діяльності має здійснюватися шляхом створення сприятливих умов для її розвитку (удосконалення системи оподаткування, захист інтересів інвесторів, здійснення антимонопольних заходів, розвитку фінансового лізингу та ін.) й через безпосередню участь в інвестиційній діяльності (розміщення на конкурсних засадах коштів державного та регіональних бюджетів для фінансування проектів, надання державних гарантій по інвестиційних проектах, протекційні заходи тощо).

Основні важелі державного стимулювання інвестиційної діяльності морського господарського комплексу України є: фінансово-кредитні, податкові стимули, стимулювання інфраструктурного забезпечення та протекційні заходи. Кожен з цих стимулів включає в себе ряд заходів, за допомогою яких можна досягти бажаних результатів у розвитку іноземного інвестування.

Висновки. Управління інвестиційними процесами розвитку морського господарського комплексу

су України може здійснюватись лише за підтримки держави в цілому та взаємодії існуючих суб'єктів господарювання, а також у разі зацікавленості іноземних інвесторів у розміщенні свого капіталу на ринку України. Лише при наявності вищезазначених факторів та продуманого дієвого механізму регулювання економічних тенденцій розвитку, на нашу думку, морегосподарський комплекс України зможе вийти на новий рівень розвитку, що призведе до росту економіки нашої держави в цілому. Саме морегосподарський комплекс нового рівня здатен вплинути позитивно на розвиток всієї України сьогодні. У світові ринки можна впевнено увійти, тільки застосувавши спеціальні режими діяльності морегосподарського комплексу, які забезпечать українським підприємцям конкурентні умови господарювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Глазунов В.Н. Финансовый анализ и оценка риска реальных инвестиций. – М.: Финстатинформ, 2007. – 135 с.
2. Дробенко Ю.Г. Механізм управління інвестиційними процесами Lviv Polytechnic National University Institutional Repository <http://ena.lp.edu.ua> – С. 256-258.
3. Економічна енциклопедія / За ред. Б.Д. Гаврилишина та ін. – К.: Видав. центр "Академія", 2000.
4. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 року N 1560-XII // Інфодиск: Законодавство України.
5. Іртищева І.О. Залучення іноземних інвестицій: національний та галузевий аспект / І.О. Іртищева, Д.С. Алеїнік // Агро-Світ. – 2012. – № 8. – С. 28-32.
6. Іртищева І.О. Інвестиційна привабливість економіки: міжрегіональні асиметрії / І.О. Іртищева, І.С. Крамаренко // Регіональна економіка. – 2014. – № 2 (72). – С. 84-94.
7. Іртищева І.О. Формування державної інвестиційної політики України в умовах неоліберальної моделі глобалізації / І.О. Іртищева, Т.В. Стройко // Науковий вісник Херсонського державного університету Вип. 2. – Херсон, ХДУ. – 2013. – С. 38-45.
8. Ковалевський Розвиток продуктивних сил (1998) <http://readbookz.com/books/112.html> Библиотека онлайн © 2006-2014.
9. Котлубай О. М. Економічні механізми розвитку торговельно-мореплавання в Україні / О. М. Котлубай. – Одеса: ІПРЕ-ЕД НАН України, 2004. – 454 с.
10. Котлубай О. М. Україна в світовій морській торгівлі / О. М. Котлубай // Економічні інновації: зб. наук. пр. – Одеса, 2009. – Вип. 39. – С. 7-19.
11. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навчальний посібник / Краснокутська Н.С. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
12. Подцерковний О.П. Правове закріплення стратегії розвитку морського господарського комплексу в Україні: планування має бути змістовним. - Матеріали економіко-правової конференції «Нормативні, управлінські та міжнародні аспекти розвитку економіки та права».
13. Постанова КМУ «Про першочергові заходи щодо створення національної мережі міжнародних транспортних коридорів» від 16 грудня 1996 року № 1512.
14. Пріоритети розвитку морегосподарського комплексу України в умовах глобалізації: аналітична доповідь / А.О. Филипенко, В.В. Баришнікова; за ред. А. О. Филипенка; Регіон. філіал нац. ін-ту стратегічн. досліджень у м. Одесі. – Одеса: Фенікс, 2013. – 168 с.
15. Черваньов Д.М. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств: навч. посіб. / Черваньов Д.М. – К.: Знання-Прес, 2003. – 622 с.